

ENTRE A UTOPIÁ BOLO'BOLO E A TRADUCIÓN UTÓPICA

Almudena Otero Villena

almude@gmx.de

[Recibido 09/10/20; aceptado 13/11/20]

P.M. 1995. *Bolo'bolo*. Zürich: Paranoia City Verlag.

P.M. 2016. *Bolo'bolo*. Trad. Almudena Otero Villena. Rianxo: Axóuxere.

A tradución ao galego de *bolo'bolo*, un libro singular e non demasiado coñecido (cando menos no noso ámbito lingüístico-cultural), publicouse no ano 2016 en Axóuxere, unha editorial especializada na publicación de ensaios e daquela aínda relativamente nova. O autor do texto é Hans Widmer, un escritor suízo cunha obra literaria bastante ampla na que figuran máis de vinte títulos, entre ensaios e novelas.¹ Este ensaio, como outros dos seus libros, asínao cun pseudónimo, p.m., que se corresponde coas iniciais máis habituais na guía telefónica de Zúrich. Trátase dun texto do ano 1983, que se refire en consecuencia a realidades tales como a Unión Soviética ou o bloque comunista. En relación con isto, permitinme a licenza –coido que xustificada polas propias características do texto– de modernizar algunha referencia puntual que resultaba anticuada, para poder manter así o ton humorístico do orixinal, que doutro xeito non funcionaría. Isto, con todo, presenta o problema de dar lugar a un certo anacronismo. Un exemplo deste proceder é a frase «Towhuac legt ein neues Band ein» (p. 65). A tradución literal sería: «Tawhuac mete outro casete/ cinta», pero substituíu este último termo por “cedé” (p. 80).

A pesar da súa antigüidade, é un libro que, neste tempo de crise ecolóxica e sistémica, resulta moi actual (mesmo diría que máis que cando se escribiu). É unha obra non moi extensa, con frases curtas e unha sintaxe máis ben sinxela, pero, ao mesmo tempo, trátase dun texto bastante peculiar cunhas características moi particulares e propias; neste senso a súa tradución ofreceu algunhas dificultades que vou describir a continuación.

Produce a este respecto un certo arrepió volver sobre unha tradución realizada hai xa tempo (cando non tiña tanta experiencia na profesión, cómpre tamén dicilo); un texto xa publicado e que daquela non se pode modificar. Alén de calquera teoría sobre a tradución máis ou menos elaborada que se poida enunciar, percibo esta (a literaria, en particular) como algo bastante simple,

1 [https://de.wikipedia.org/wiki/Hans_Widmer_\(Autor\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Hans_Widmer_(Autor))

pero a un tempo tamén moi complexo: como unha tarefa de escoita atenta, a escoita dunha voz allea. Coido que, máis ou menos, fun quen de escoitar o texto e de trasladar ese ar que o enchoupa e que dalgún xeito poderíamos dicir que constitúe a súa esencia; o ton irónico, cómico, e o ritmo das frases en alemán paréceme que resoan, en liñas xerais, no texto en galego. Falando en concreto do ritmo (porque ás veces é certo que as frases teñen unha “música” ou un ritmo moi marcado), vou dar un exemplo co que non estou demasiado satisfeita e que agora, sen dúbida, traduciría doutro modo. O autor fala ao principio do texto de tres tratos que a «máquina planetaria de traballo» establece coa xente, coa poboación mundial: os tratos A, B e C. O trato A sería o que se realiza coas persoas que se atopan no máis alto da xerarquía social: «Was ist der A-Deal? [...] Die lockere Neon-Zen-Kokain-Lebenskunst? Einfamilienhaus-Volvo-Kinder-Bernhardiner? Drogen-Selbstmord-Depression?» (p. 25). Estas frases consisten case que nunha enumeración, posúen un ritmo repetitivo que non é casual, senón que está a transmitir algo: se cadra o ritmo da mesma máquina planetaria de traballo, que nos fornece de bens, mais a cambio de que? A enumeración acaba, como respondendo a esta pregunta, con «Drogen, Sebstmord, Depression».

A tradución ao galego deste fragmento é a seguinte: «Que é o trato A? O relaxado saber vivir de neón, zen e cocaína? Casa unifamiliar, volvo, nenos, San Bernardo? Drogas, suicidio, depresión?» (p. 40-41). O problema aquí vén dado pola segunda frase (marcada en letra grosa). Se puidese agora revisar a tradución, poñería, no canto de “saber vivir”, “arte de vivir”. “Arte de vivir” é un concepto, coido, habitual entre nós, que evoca o mesmo que “Lebenskunst”; ten unha resonancia sensitiva, mesmo pracenteira, moi distinta á de “saber vivir”, que remite a algo máis funcional ou utilitario. No canto de “relaxado”, traduciría “despreocupado”. A frase quedaría entón formulada do seguinte xeito: «A despreocupada arte de vivir de neón, zen e cocaína».

Con todo, esta segunda oración rompe co ritmo repetitivo do parágrafo no orixinal. A lingua alemá permite facer aquí algo que non é posíbel trasladar sen máis ao galego: a través dos guións constrúese unha enumeración, pero, ao mesmo tempo, as palabras que se atopan ao inicio desta enumeración cualifican, determinan a última. Para poder trasladar o que aquí se expresa, en galego estamos obrigados a empregar unha perífrase e a introducir unha preposición, o que implica necesariamente que se rompa a estrutura da oración en alemán. Así a todo, o ritmo repetitivo segue a existir na versión en galego, pero introdúcese máis amodo; soa diferente, pero resulta tamén acaído.

Outro exemplo dunha oración cun ritmo máis ben repetitivo é a seguinte: «Sachkenntnis, Unabhängigkeit, Unbekümmertheit sind ihr wichtigster Beitrag» (p. 144). Isto traducíuse do seguinte modo: «A falla de coñecementos especializados, a independencia, a despreocupación son a súa achega máis importante» (p. 155). “Sachkenntnis” trasladouse como «falla de coñecementos especializados», co cal se perde este ritmo repetitivo da oración orixinal. Aquí pecouse, diría, dun exceso de literalidade, porque se ben é certo que “Sach” significa en principio “especializado”, pode tamén referirse en ocasións a un “estado de cousas”. Unha lectura máis atenta que teña en conta o contexto amósanos que o significado de “Sach” é máis ben

este último (estase a falar dunha persoa estranxeira que chega a unha vila que non é a súa e descoñece como funciona alí todo); non se trata, daquela, tanto dun coñecemento técnico ou especializado. Poderíase, xa que logo, traducir “Sachunkenntnis” simplemente por “descoñecemento”, o cal daría lugar a unha oración cun ritmo repetitivo moito máis marcado.

Como se pode observar, revisando esta tradución despois de varios anos, encontrei varias cousas que agora resolvería doutro xeito. E esta frustración de volver a algo xa feito e publicado co que non acabo de estar moi satisfeita é o que me fixo pensar nesta angueira de tradución como unha especie de procura utópica de algo que nunca se dá atinxido de todo, como menciono no título do artigo, mais tamén é certo que coa experiencia se vai afinando bastante o ouvido, e isto resultoume tamén moi evidente ao volver sobre un traballo pasado.

Vou aproveitar esta mención da utopía para referirme de novo ao contido do texto. Xa unha primeira ollada que lle botemos ao título do libro (que é iso de *bolo'bolo*?) amósanos que esta é unha obra pouco convencional, un texto que se sitúa nas fronteiras da ficción, pero que non é unha novela; non hai nel uns personaxes, nin unha acción, senón que se describe un escenario ficticio. Trátase dunha utopía, mais unha utopía tamén bastante peculiar, sobre todo polo seu punto de vista multicultural: parte da idea de que o mundo actual vai camiño da catástrofe; primeiro describe como é o mundo no presente (dos anos oitenta), a situación na que se atopa, e logo ofrece unha alternativa ao actual modelo socioeconómico. Porén, malia a seriedade do tema, no fondo hai en todo isto que Hans Widmer nos propón moito de xogo, entre o lúdico e o grave (de feito, por veces non se sabe moi ben onde está o linde entre o que debemos tomar en serio e o que non). E isto pode apreciarse no mesmo título *bolo'bolo*, que é o nome que recibe o mundo nesta utopía. Xa desde o punto de vista tipográfico, a palabra resúltanos estraña, allea, coa súa duplicación de palabras e a apóstrofe no medio: non ten nada que ver co galego. Isto é así porque unha das características deste mundo utópico é precisamente a existencia dunha lingua común a toda a humanidade, *asa'pili*, un idioma utópico, que só existe na ficción literaria. En realidade, non se pode dicir que sexa unha lingua propiamente dita, senón máis ben un código básico consistente nunha listaxe de termos, unha especie de lingua franca moi simple na que todos os seres humanos nos entenderíamos a un nivel moi elemental (véxase anexo 1).

Como se pode observar no anexo, cada un destes termos represéntase cun signo que ten unha certa fasquía chinesa, pero non existe unha escrita propiamente dita: o nome que se atopa a carón do signo indica só a pronuncia da palabra en cuestión. Na listaxe aparece tamén o significado de cada un dos conceptos, que se traduciron ao galego dun xeito bastante literal (véxase anexo 2).

Porén, malia a pretensión de universalidade, o certo é que esta lingua universal inventada está fortemente condicionada pola lingua propia do autor e na que escribe o texto. O autor escolleu xusto estas palabras porque non se asociaban en alemán a nada concreto, pero, ao trasladar isto ao galego, a cousa non funciona igual: para nós “bolo” si que significa algo (un pan). Por tanto, no texto en galego introdúcese un elemento discordante con respecto

ao orixinal que, con todo, non resulta disonante: pon un punto de humor que, coído, cadra ben co ton de brincadeira do texto.

Así a todo, este idioma utópico e global está condicionado polo do autor noutro aspecto: a súa estrutura lingüística é a do alemán. O texto explica (p. 192) que coa apóstrofe poden formarse palabras compostas, nas que o primeiro termo determina o segundo: tal e como acontece no alemán, o que, se callar, amosa o difícil que é abandonar o propio punto de vista (inda que, tamén é certo, esta é unha característica que presentan outras linguas). Así, por exemplo, *asa'pili*, que é o nome deste idioma, é unha palabra composta doutras dúas: *pili*, que é “entendemento, ciencia, lingua”, e *asa*, que significa “terra, humanidade”. *Asa'pili* significa, xa que logo, “lingua universal”. Por outra banda, a duplicación dunha palabra designa un plural. Un *bolo* é unha comunidade base, unha aldea; *bolo'bolo*, o título do libro, significa daquela “moitos *bolos*”, isto é, o mundo, que é concibido como un conxunto de *bolos* que se atopan interconectados.

Este termo, *asa'pili*, non mudou na versión en galego, ao igual que todos os outros termos que forman parte desta lingua: trátase dun idioma autónomo, independente do alemán e do galego. No entanto, precisamente porque as súas características morfolóxicas non se corresponden coas do galego (a primeira palabra, como xa expliquei, determina a segunda), isto ocasionará despois algún pequeno problema ou incongruencia, que explicarei nun anaco.

Con respecto ao carácter lúdico do texto, cómpre dicir que este está presente non só na concepción ou na temática do texto, senón na súa mesma escrita. Xa comentei antes que se trata dun texto moi irónico, cun humor moi sutil, que eu, cando lin o libro por primeira vez, percibín como algo moi idiosincrático, e axiña me remitiu a un tipo de humor que teño escoitado en terras situadas máis ao norte, en rexións de fala alemá. Un humor que, con todo, podería soar tamén moi retranqueiro, moi galego. Vou pór algúns exemplos nos que se pode apreciar este elemento cómico.

No anexo 3 hai unha listaxe de *bolos* que se poderían atopar en calquera gran cidade do mundo. Un *bolo*, como xa expliquei, é unha comunidade base, veciñanza ou aldea; trátase da comunidade na que un *ibu* (isto é, un ser humano) vive con outros *ibus*. Cada *bolo* ten un *nima* determinado, é dicir, un modo de vida ou idiosincrasia que todos os *ibus* que nel residen comparten. Os nomes dos *bolos* mencionados no texto describen este carácter concreto do *bolo* en cuestión, e fano por medio dunha palabra composta por *bolo* e un cualificativo: no texto en alemán, a palabra que cualifica colócase antes de *bolo* (ao igual que acontece na lingua *asa'pili*, como xa vimos; aquí no canto dunha apóstrofe hai un guión). Na versión en galego inverteuse a orde, agás nun caso: *barbolo* (o único, por outra banda, que na listaxe en alemán non leva guión). Isto non é se cadra moi coherente coas características de *asa'pili*, pero consideramos que a brincadeira presente aquí ía ser en moitos dos exemplos difícil de manter de deixalo tal e como estaba no orixinal. Nalgúns casos limitámonos a trasladar o nome que había no texto en alemán, pero noutros casos, posto que era difícil conservar o xogo humorístico por ter invertido a orde das palabras (Basket-Bolo, Istan-Bolo, Para-Bolo), inventamos nomes novos, tentando darlles un certo toque chistoso. Outros termos son pequenas

adaptacións, por exemplo: High Tech-bolo/bolo-técnico (coido que o nome en alemán funciona mellor), Bier-bolo/bolo-birra.

Falo aquí en primeira persoa do plural porque esta listaxe de *bolos* foi en realidade unha creación colectiva, que fixen en colaboración cos editores. Esta tradución non xurdiu a partir dunha proposta miña, senón que foi un encargo da editorial Axóuxere. Concibimos o traballo deste xeito: unha vez que a miña tradución estivo rematada, quedei cos dous editores e lemos todo o texto xuntos, parándonos nalgúns puntos conflitivos ou que presentaban complicacións; esta foi a última lectura que se fixo da tradución e de aí saíu a súa versión definitiva. No caso da elaboración destes termos que acabo de mencionar, este modo de traballar foi moi interesante: ao tratarse dunha tarefa fortemente creativa, o que a un non lle vira ao maxín podía selle ocorrer a outro. Porén, noutros casos coido que enleou as cousas (algo que me resultou evidente agora ao revisar o texto), porque esta lectura en común non é igual que a lectura que se realiza en soidade, máis concentrada. Así, aceptei mudanzas no texto que agora, ao volver relelo, decátome de que eran erróneas; a solución pola que eu optara nun primeiro momento tiña un sentido que os editores, que non coñecían o texto tan a fondo, non eran quen de percibir.

Por exemplo, na páxina 82 da versión en alemán dise: «Weil das ibu möglicherweise sehr eigensinnig ist (da es auch eigenartig und pervers ist), braucht es auch sein Eigentum» (p. 82). Eu traducín esta frase do seguinte xeito: «Como o ibu, seica, teima nos seus puntos de vista (posto que tamén ten as súas propias peculiaridades e é perverso), precisa tamén da súa propiedade» (p. 95). Nesta tradución quixen manter a repetición de “propio” presente no texto en alemán, algo que é se cadra discutíbel, posto que en galego a frase pode soar un pouco recargada, pero tamén é certo que este fincapé no “propio” ten aquí un sentido moi concreto.

Na revisión conxunta decidiuse mudar esta oración, e o resultado foi o seguinte: «Como o ibu, seica, teima nos seus puntos de vista (posto que tamén ten as súas propias peculiaridades e é perverso), precisa tamén da súa propiedade». Elimínase daquela o primeiro “propio”, conservando igual o resto da frase. No entanto, o único sentido de redactar esta tal e como se fixo era precisamente poder manter a repetición da palabra “propio”. Doutro xeito, sería mellor traducir (soa de feito moito máis natural en galego): «Como o ibu, seica, é teimudo (posto que é tamén peculiar e perverso), precisa tamén da súa propiedade».

Dou outro exemplo. Algo do carácter lúdico e un tanto absurdo de *bolo'bolo* atópase no que se poderían denominar “xogos tipográficos”: a ausencia de puntuación (sexa punto ou coma) en momentos nos que debería existir, a unión de palabras, o uso non convencional das parénteses, a supresión de letras, a substitución das letras por outros signos tipográficos, etc.:

NeueArmut (p. 35)

Selbstversorgungsstrukturen (p. 64).

g,nstigsten (p. 110)

umstelle (no canto de “umstellen”, p. 177)

Erg%onzungen (p. 177)

Jägerund (p. 184)
vorkomrnen (en lugar de “vorkommen”, p. 192)

En realidade, detrás destes xogos non hai ningunha motivación clara, senón que son bastante arbitrarios. Por iso, os editores consideraron que non se trataba de algo relevante, e que podían eliminarse na edición en galego, así que se optou pola convencionalidade e se introduciu a puntuación ou a tipografía habitual nestes casos. No entanto, agora, revisando de novo o texto, decateime de que, inda que estes xogos tipográficos poidan semellar nun principio un pouco banaís, algo moi secundario, son en realidade fundamentais na concepción do libro: precisamente na súa aparente falta de motivación atópase o seu sentido, a ruptura dun discurso lóxico-lineal que ten moito que ver co espírito que move esta obra.

En relación con isto, aparecen tamén no texto xogos con prefixos ou con palabras compostas. Neste caso pártense palabras aproveitando que están compostas por prefixos ou sufixos; a ruptura do discurso apóiase neste caso na propia estrutura morfolóxica da lingua alemá:

Unterent- wicklung (p. 15)
Ge- wehr (p. 16)
ge- schmacklos (p. 25)
Vor schlägen (p. 36)
Ein schränkung (p. 42)
macht- los (p. 48)
selbst- verständlich (p. 50)
Raub- züge (p. 87)
Agri- kultur (p. 93)

Nesta ocasión atopámonos aparentemente cunha dificultade a maiores que non estaba nos exemplos anteriores, posto que, por seren as características do galego distintas ás do alemán, é complicado conservar estes xogos. En realidade, esta dificultade non sería tal, posto que se trata de novo dun xogo bastante arbitrario, que tampouco ten unha xustificación ou motivación moi clara (como acontece, por exemplo, nun autor como Heidegger), nin se emprega dun xeito regular. Isto resulta inda máis evidente cando atopamos outros exemplos nos que o corte se produce no medio dunha sílaba: “Ünzulä nglichkeit” (p. 51), “zahlenmä ssig” (p. 56), co cal sería en realidade bastante sinxelo reproducir o mesmo doutro xeito, aproveitando neste caso as propias características do galego. Tampouco aquí se mantiveron estes xogos. A única excepción foi a palabra “Unterent-wicklung” (p. 15), que se traduciu por “sub-desenvolvemento”, aínda que neste caso, ao ser a única palabra na que se conservou, mantelo si que resultaba “ilóxico”: o lector xa non sabe entón a que aterse. A presenza habitual destes xogos creaba unha lóxica que se rompe ao aparecer agora só nunha única palabra.

Vou dar agora algúns exemplos doutros xogos humorísticos que aparecen no texto, neste caso non tipográficos, senón máis ben de carácter semántico, e de como se trasladaron ao galego. Na páxina 139 do orixinal

fálase por exemplo de «Enklaven und Exklaven» (p. 139). “Exklaven” é unha palabra alemá para a que nós non temos un equivalente: en galego non existe “exclaves”. Con todo, a cita traducíuse como «Enclaves e exclaves» (p. 150); deste xeito, a partir do texto en alemán, introducíuse outro xogo na versión en galego que mantén este ton humorístico constante na obra.

Trátase, en certo sentido, dunha licenza que nos permitimos (os editores e mais eu) e que é acorde, repito, co carácter lúdico do texto. Nesta mesma liña introducimos referencias a Galiza que non estaban no orixinal, brincadeiras que o lector pode identificar e reforzan ese punto humorístico que enchoupa todo o libro:

- «deica logo La Voz!» (p. 43) por «Es gibt nicht mehr über Politiker (**Spiegel ade!**), Staatsaktionen, Kriege, Bestechungsskandale, also zentralistische Ereignisse zu berichten ...».
- Na páxina 72 introducimos unha referencia ao *bolo* «Negueira de Muñiz (Lugo)» que non se atopaba no orixinal.
- Na páxina 79 describíense as diferentes fases do proceso a través do que *bolo bolo* se fai realidade no mundo. Nunha destas etapas explícase: «Diversos territorios escapan do control da máquina, en lugares como Gales, Suecia, Colombia, Estonia, **Galiza**, Wisconsin, etc.» (a referencia a Galiza non estaba tampouco no orixinal).
- Na páxina 164 aparece unha táboa que amosa as relacións de intercambio (*feno*) que manteñen entre si distintos bolos. Aquí introducimos un novo *bolo*, o *bolo* triskel, situado no *tega* Brión (o lugar no que está a sede da editorial Axóuxere), no *fudo* Rianxo e no *sumi* Galiza.

Isto, por certo, non é algo completamente orixinal, senón que tamén se pode atopar noutras traducións do libro a outros idiomas. Paréceme coherente coa mesma filosofía e o carácter desta obra, como tamén algunhas das outras licenzas que me permitín e ás que xa fixen referencia. Dalgún xeito fai que o texto non se anquiloise, que se manteña en movemento, e coido que esta pode ser unha imaxe moi axeitada do traballo de tradución: un acadar que o texto siga vivo, movéndose alén dos seus propios límites, aqueles que lle impón a súa lingua orixinal.

Anexo 1

	ibu	ich, du, er, sie, es, man, Person, Individuum, Kind, Frau, Mann, Bürger, jemand, niemand
	bolo	Basis-Gemeinschaft, Nachbarschaft, Dorf, Stamm, Gemeinde, Kommune
	sila	Gastfreundschaft, Existenzgarantie, Hilfsverpflichtung, Toleranz, Sicherheit
	taku	Eigentumsbehälter, Privatbesitz, Geheimnis
	kana	Hausgemeinschaft, Großhaushalt, Jagdgruppe, Sippe, Großfamilie, Freundeskreis, Bande
	nima	Lebensweise, Tradition, Kultur, Religion, Philosophie, Stil, Ideologie, Trip
	kodu	Landwirtschaft, Natur, Nahrungsselbstversorgung, Ernährungsgrundlage
	yalu	Lebensmittel, Nahrung, Kochkunst, Gastronomie
	sibi	Handwerk, Kunst, Industrie, Werkzeuge, Produktion, Kreativität, Tätigkeit
	pali	Energie, Brennstoffversorgung, Heizung, Kühlung, Energiekreislauf
	sufu	Wasser, Wasserversorgung, Bäder, Brunnen
	gano	Gebäude, Wohnung, Baukunst, Zelte, Höhlen, Raum
	bete	Medizin, Gesundheit, Heilkunst, Vorsorge
	nugo	Selbstmordpille, Tod
	pili	Verständigung, Wissenschaft, Magie, Sprache, Medien, Lernen und Lehren

	kene	Fronarbeit, Auswärtsarbeit, Pflichtarbeit, Gemeinschaftsunternehmung
	tega	Quartier, Kleinstadt, Talschaft
	dala	Komitee, Ausschuss, Kommission, Rat, Versammlung, Sitzung, Tagsatzung
	dudi	Fremdvertreter, Störer, Spion, Beobachter
	fudo	Stadt, Bezirk, Einzugsgebiet, Bio-Region, Landschaft, Talschaft
	sumi	Region, Gegend, Sprachgebiet, Insel, Selbstversorgungsbereich
	asa	Erde, Menschheit
	buni	Geschenk, Gabe
	mafa	Gemeinschaftslager, Reservedepot, Gratiswarenhaus, Fahrzeug- und Werkzeugpool, Notvorrat
	feno	Tauschabkommen, Zusammenarbeitsvertrag, Lieferabkommen, Naturaltausch
	sadi	Markt, Messe, Jahrmarkt, Tauschzentrale, Börse
	fasi	Reise, Transport, Verkehr, Nomadenleben, Walz, Landstreicherei
	yaka	Streit, Krieg, Duell, Kampfkodex, Gewalt

Anexo 2

	ibu	Eu, ti, el, ela, es, un, persoa, individuo, neno, muller, home, cidadán, alguén, ninguén
	bolo	Comunidade base, veciñanza, aldea, tribo, municipio, comuna
	sila	Hospitalidade, garantía de subsistencia, compromiso de axuda, tolerancia, seguridade
	taku	Recipiente para as posesións, propiedade privada, segredo
	kana	Comunidade dunha casa, fogar grande, grupo de caza, clan, familia extensa, círculo de amigos, banda
	nima	Modo de vida, tradición, cultura, relixión, filosofía, estilo, ideoloxía, flipe
	kode	Agricultura, natureza, autoabastecemento de alimentos, base de alimentación
	yalu	Comestíbeis, alimento, cociña, gastronomía
	sibi	Artesanía, arte, industria, ferramentas, produción, creatividade, actividade
	pali	Enerxía, abastecemento de combustíbel, calefacción, refrixeración, ciclo enerxético
	sufu	Auga, abastecemento de auga, baños, pozos
	gano	Edificio, piso, arquitectura, tendas, covas, espazo
	bete	Medicina, saúde, ciencia de sandar
	nugo	Pílula para suicidarse, morte
	pili	Entendemento, ciencia, maxia, lingua, medios de comunicación, aprender e ensinar

	kene	Traballo voluntario, traballo externo, traballo obrigatorio, iniciativas comunitarias
	tega	Barrio, vila, habitantes dun val
	dala	Comité, xunta, comisión, consello, xuntanza, reunión, dieta
	dudi	Representante estranxeiro, alborotador, espía, observador
	fudo	Cidade, distrito, conca hidrográfica, bio-rexión, paisaxe, val
	sumi	Rexión, bisbarra, área lingüística, illa, zona de autoabastecemento
	asa	Terra, humanidade
	buni	Agasallo, obsequio
	mafa	Almacén da comunidade, depósito de reservas, grandes almacéns gratuítos, fondo de vehículos e ferramentas, reservas de emerxencia
	feno	Acordo de troco, contrato de cooperación, acordo de subministración, troco natural
	sadi	Mercado, feira, feira anual, central de troco, bolsa
	fasi	Viaxes, transporte, tráfico, vida nómade, vida errante, vagabundeo
	yaka	Rifa, guerra, duelo, código de loita, violencia

Anexo 3

bolos en alemán

Sym-bolo, Anti-bolo, **Istan-bolo**, Les-bolo, Play-bolo, Sado-bolo, Vegi-bolo, Ara-bolo, Hebro-bolo, **Para-bolo**, Franko-bolo, Italo-bolo, Ibero-bolo, Dia-bolo, Anglo-bolo, Bocks-bolo, **Bier-bolo**, Alko-bolo, Hasch-bolo, Pyramido-bolo, Konstantino-bolo, Paläo-bolo, Agro-bolo, Modul-bolo, Maso-

bolo, Biblio-bolo, Medito-bolo, Bi-bolo, Tri-bolo, Poly-bolo, Mix-bolo, Parano-bolo, Tao-bolo, Disco-bolo, Nekro-bolo, Marx-bolo, **High Tech-bolo**, Öko-bolo, Sozi-bolo, Sowjet-bolo, Marx-bolo, Helio-bolo, Ikaro-bolo, Aids-bolo, Anarcho-bolo, Logo-bolo, Mago-bolo, Tara-bolo, Clean-bolo, Coca-bolo, Palm-bolo, Thai-bolo, Mongolo-bolo, Olo-bolo, Anonymo-bolo, Intimo-bolo, Mari-bolo, Hyper-bolo, Medio-bolo, **Barbolo**, Wotan-bolo, Blue-bolo, Ton-bolo, **Basket-bolo**, Mono-bolo, Metro-bolo, Krischna-bolo, Jesu-bolo, Alp-bolo, Bala-bolo, Inka-bolo, Alemano-bolo, Frieso-bolo, Bom-bolo, Urbolo, Neo-bolo, Baby-bolo, Entro-bolo, Digito-bolo, Ana-bolo, Liban-bolo, Pluri-bolo, Orgo-bolo, Sparta-bolo, Thermo-bolo, Frigo-bolo, Punko-bolo, Norm-bolo, Waldmeister-bolo, Geissen-bolo, Inkonmensura-bolo, Ras-le-bolo, usw.

bolos en galego

bolo-grafo, bolo-clean, bolo-tara, bolo-coca, bolo-chevique, bolo-anomim, bolo-logo, bolo-mago, bolo-xesús, bolo-krishna, bolo-mix, bolingüe, bol-ero, bolo-boreta, bolo-sa, bolo-gay, bolo-galo, bolo-franco, bolotalo, bolo-galego, bolo-ibero, bolo-anglo, bolo-bule, bolo-bar, bolo-boi, bolofonía, bolo-cromía, bolo-esfera, bolo-blue, **bar-bolo**, bolo-medio, bolo-alpino, bolonomio, bolo-bala, bolo-bebé, bolo-primio, bolo-gamo, **bolo-técnico**, bolovalente, bolometro, boloinca, boloclínica, bolomarx, bolonanarco, bolopirámido, bolonesio, bolosemia, **bolo-birra**, bolopolo, bolomaso, bololo, bolomono, bolopunk, bolofrigo, bolointimo, bolosol, bolotao, bolocar, boloson, boloteísmo, etc.